

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA 1 DECEMBRIE 1918 ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

Coordonator științific

Pr. Prof. Univ. Dr. Emil JURCAN

Doctorand

Pr. Vasile Mihai POP

Alba Iulia

2014

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA 1 DECEMBRIE 1918 ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE

PROFETISMUL
COMUNIUNE ȘI COMUNICARE
ÎNTR-O ANALIZĂ COMPARATIV-RELIGIOASĂ
REZUMAT

Coordonator științific

Pr. Prof. Univ. Dr. Emil JURCAN

Doctorand

Pr. Vasile Mihai POP

Alba Iulia

2014

Cuprins

Introducere	5
Capitolul 1. Forme de manifestare ale profetismului	16
1.1 Divinația.....	16
1.1.1 Divinația intuitivă	19
1.1.2 Divinația prin posesie	20
1.1.3 Divinația științifică	22
1.1.4 Materii cu potențial mantic	24
1.2 Oracolul.....	28
1.2.1 Oracolele de sorți.	31
1.2.2 Oracolele de incubație	32
1.2.3 Oracolele inspirate	33
1.2.4 Transa prin viziunea oraculară.....	37
1.3 Extazul	39
1.3.1 Perspectiva istorică.	41
1.3.2 Perspectiva antropologică	41
1.3.3 Abordarea sociologică	43
1.3.4 Abordarea psihologică	44
1.3.5 Abordarea interculturală	47
1.4 Magia	50

1.4.1. Magia și prevederea în Egiptul antic	59
1.4.2 Manipularea maselor și a indivizilor prin Magie.....	61
1.4.3 Magia ca psihosociologie generală	64
1.5 Inspirația	65
1.6 Posesia spirituală.....	70
1.6.1 Conștiența alterată.	73
1.6.2 Limbajul posesiei.....	74
1.7 Profetismul.....	78
1.7.1 Profetismul antic	80
1.7.2 Rolul profetului în dezvoltarea tradițiilor religioase.....	81
1.7.3 Profetismul și mesajul transmis	84
1.7.4 Profetismul modern	87
Capitolul 2 Divinația și profetismul- perspectivă comparată	90
2.1 Divinația și profetismul în viziunea asiro-babiloniană	96
2.1.1 Oniromanția	99
2.1.2 Hepatoscopia.....	100
2.1.3 Preziceri legate de nașteri	101
2.1.4 Astrologia	102
2.1.5 Hemerologii și menologii	104
2.2 Divinație și profetism în Grecia antică	105
2.2.1 Hepatoscopia.....	108

2.2.2 Oracole și zeități vindecătoare	110
2.2.3 Iatromanții	113
2.2.4 Alexandru din Abonotichos	122
2.2.5 Apollonius din Tyana. Omul divin	124
2.3 Divinația la popoarele germanice	126
2.4 Concluzii	130
Capitolul 3. Șamanismul	132
3.1 Caracteristici generale ale șamanismului	134
3.1.1 Șamanismul și psihopatologia.	134
3.1.2 Încercările preliminare ale unui Șaman siberian.....	135
3.1.3 Ritualuri publice de inițiere șamanică.	137
3.1.4 Tehnici de extaz.	138
3.1.5 Ascensiunea la cer și coborârea în lumea morților.	138
3.1.6 Aspectul medical.	140
3.1.7 Supraviețuire și metamorfoză în viziunea unor tradiții șamanice.	140
3.1.8 Caracteristicile psihobiologice ale șamanului.	143
3.1.9 Terapiile șamanice.	145
3.1.10 Evoluția șamanismului.....	146
3.2 Șamanismul siberian și asiatic	147
3.3 Șamanismul în America de Nord.....	158
3.4 Șamanismul în America de Sud.....	163

3.4.1 Elemente caracteristice.....	164
3.4.2 Plante halucinogene.....	167
3.5 Neoșamanismul.....	169
3.6 Concluzii.....	176
Capitolul 4. Profeți reformatori pre și post-biblici.....	180
4.1 Zoroastru.....	181
4.2 Mani și opera sa.....	188
4.3 Mahomed și mesajul său.....	202
Capitolul 5 Profetismul Biblic. Divinație și profetism veterotestamentar.....	221
5.1 Revelație și Inspirație.....	222
5.2 Revelația directă.....	223
5.3 Divinația în Israel.....	225
5.3.1 Sorții Urim și Tummim.....	227
5.3.2 Oracolul Deborei.....	232
5.4 Fenomenul profetic în Israel.....	234
5.4.1 Proorocia, instituție divină.....	240
5.4.2 Noțiunea de prooroc și rolul acestuia în contextul istoric.....	242
5.4.3 Timpul activității și numărul proorocilor Vechiului Testament.....	245
5.5 Concluzii.....	247
Capitolul 6. Profetismul noutestamentar.....	249
6.1 Ioan Botezătorul.....	252

6.2 Profetismul în Biserica primară.....	261
6.2.1 Profetism, glossolalie și eshatologie în Epistola I Corinteni.....	262
6.2.2 Martirii ca profeți.....	270
6.3 Mărturia profetică a Bisericii.....	275
6.4 Concluzii.....	282
Concluzii finale.....	283
Bibliografie.....	297
Cărți.....	297
Studii și articole.....	308
Site-uri de specialitate.....	318

Introducere

Divinația, percepută ca o formă de explorare a necunoscutului a fost practică în toată lumea începând cu mii de ani în urmă. Este o cale de explorare a necunoscutului prin care omul cu ajutorul oracolelor și a profețiilor poate depăși limita cunoașterii umane de rând. Toate popoarele au practicat diferite forme de divinație. Oamenii și-au pus problema unor evenimente viitoare, precum și semnificația unor evenimente negative trecute a căror cauze neavând o explicație rațională necesitau intervenția unor ființe supranaturale. Rolul acestora era de a elucida misterele vieții, ființei, finalității și dezvoltării umane. Formele divinației au fost influențate de modul de manifestare religioasă precum și de nivelul de dezvoltare al societății, acestea variază între consultarea unui lăcui de apă și dezvoltarea unor sisteme elaborate.

În unele cazuri divinatorul este supus unor schimbări fizice și psihice care îi servesc ca un vehicul de putere mantică, alteleori anumite obiecte, animale sau evenimente sunt interpretate ca semne ale unei puteri supraumane externe. Termenul de bază este substantivul *divinatio* care provine din verbul *divinare*, tradus prin a prevesti, a ghici. Acesta face parte din familia lexicală a cuvântului *divinus-a-um*, ceea ce denotă faptul că divinația este o practică ce se încadrează în sfera divinului. Cicero, în tratatul său despre divinație subliniază faptul că *divinatio* a înlocuit termenul *mantike* (*μαντική*) utilizat anterior tocmai datorită acestor nuanțe. *Mantike* era legat de sfera cuvântului manie (*furor*) fiind corelat cu stări nefaste precum nebunia sau inspirația extatică. Același aspect îl subliniază și Platon în lucrarea sa *Phaedrus* unde afirmă că înaintașii lui nu au găsit nimic rușinos în a folosi termenul *mantike*, deoarece nu este nimic nepotrivit în a asocia mania cu aceste tehnici deosebite ale prevestirii. Mai mult, starea de manie datorată unei influențe divine nu poate fi denigrată sau persiflată. Același Platon utilizează un alt termen *oionistic* (*οἰονιστική*)¹. Se referă practic la arta practicilor inductive sau inspirate prin care umanul poate privi în sfera viitorului prin observarea unor anumite evenimente sau prin intermediul unor oracole. Se pornea de la premiza că mania este superioară faptelor întrucât nebunia este superioară stării de normalitate, cea dintâi are fundament divin pe când faptele cotidiene sunt specifice sferei umane. Inițial prin *mantike* se înțelegea doar divinația deductivă și cea naturală,

¹ *oio*- gândire, *voov*- înțelegere și *χίστ*- investigație, cercetare

adidaktos (*αδιδακτος*). Ulterior prin extensia termenului s-a ajuns ca în aceeași sferă să fie introdusă și divinația artificială sau tehnică.

În pofida dezvoltării pe care divinația a cunoscut-o în rândul grecilor, romanii nu au adoptat stilul profetic. Singura formă de divinație legitimă era cea prin care se consulta dacă o anumită acțiune se găsea sau nu sub auspiciul zeilor. Aceste indicii ale voinței divine purtau numele de *auguria* sau *signa*. Divinația era percepută așadar ca o practică aflată sub auspiciile zeilor. Faptul că a supraviețuit veacurilor i-a determinat pe mulți cercetători să se aplece asupra studierii fenomenologiei divinației. Este vorba despre o arie interdisciplinară de studiu, fiind un subiect abordat atât de istoricii religiilor cât și de teologi, antropologi, sociologi, psihologi ș.a. Unii antropologi au ajuns la concluzia că divinația este un sistem de clasificare, psihologii și sociologii s-au aplecat asupra aspectelor psihologice și sociale ale acesteia. Divinația a fost catalogată și ca o procedură de diagnosticare, din perspectivă medicală divinația fiind percepută ca o formă de biopsie antică.

Una dintre problemele majore în studierea teoretică a procedeeleor divinatorii este compatibilitatea redusă a conceptelor din sfera etnografică, folclorică sau istorică. Fiecare concept este profund legat de sfera socială și religioasă specifică poporului respectiv. Din nefericire există o anumită instabilitate în ceea ce privește folosirea termenilor. Acest lucru indică faptul că orice demers de cercetare a fenomenului divinator, fie că vorbim de mantică, profetism sau divinație oraculară, trebuie să se poziționeze pe o cale de mijloc. Trebuie găsită calea intermediară între formele deductive și intuitive de divinație. S-a ajuns astfel la sintagma *divinație interpretativă*, ca rezultat al combinării procedurilor inductive cu capacitățile intuitive speciale care îl diferențiază pe divinator de ceilalți indivizi.

Oriunde ar fi practică, divinația implică moduri cognitive complementare asociate cu procese de gândire primare și secundare. Divinatorii sunt specialiști care se folosesc de practicile lor pentru a se transfera dintr-o sferă de existență limitată într-una fără limite. În timpul divinației ei corelează domenii diverse de informații și simboluri cu experiențele emoționale. Expresia manticultui este oarecum automatizată. Prin combinarea elementelor simboliste, manticii le oferă clienților lor un plus de înțelegere și cunoaștere. În timpul actului divinator se activează creativitatea individuală iar în final prin dialogul dintre divinator și client se ajunge la informația căutată. Se realizează o clasificare a cauzelor și a soluțiilor ce trebuie puse în practică.

Divinația a fost practică peste tot în lume. Popoarele indigene din America adesea combină viziuni și elemente mitologice, cunoașterea plantelor medicinale și a speciilor animale fiind cheia procedurilor divinatorii. Triburile Navajo din America de Sud-Vest determină cauzele bolilor prin inspectarea sferei cerești precum și prin întruparea elementelor mitice. Manticii sunt adesea aleși în timpul incantației mâinilor tremurânde. Într-un caz anume, o femeie care făcea parte din audiență a simțit cum genunchii încep să miște incontrollabil. Această mișcare s-a perpetuat prin tot corpul, după care femeia a desenat în nisip anumite semne care au fost apoi interpretate, aflându-se cauza suferinței acesteia.

Cercetătorii au încercat să explice divinația plasând-o în contextul teoriilor evoluționiste, ecologice ș.a. Toate aceste abordări, uneori forțate, o îndepărtează de zona acțiunilor afective. Uneori acest demers pleacă de la percepția oamenilor educați că ritualurile sunt inutile și chiar dacă ar avea un efect acesta ar fi unul întâmplător. Astfel de opinii plasează subiectivismul în contradictoriu cu obiectivitatea. Această dihotomie produce un anumit grad de neglijență. Este adevărat că o anumită categorie de cercetători, impresionați de procedurile divinatorii au exagerat conferindu-i caracteristici ancestrale exhaustive. Nici cealaltă extremă, cea a desființării oricărei forme de divinație prin catalogarea ei ca șarlatanie nu este corectă din punct de vedere al cercetării. Tocmai din această cauză, lucrarea de față dorește să păstreze o notă obiectivă, încercând să prezinte acest fenomen într-o manieră comparată cu scopul de a înțelege cât mai bine raționamentul, manifestarea, evoluția și involuția practicilor divinatorii.

Tema aleasă are drept finalitate prezentarea fenomenului mantic-profetic în complexitatea formei și a profunzimii sale. Arealul geografic vizat este unul vast întrucât scopul cercetării este acela de a sublinia importanța profetismului pentru societatea umană indiferent de forma și veridicitatea sa. Vor fi prezentate multiple exemple mantice de pe toate continentele însă vor fi tratate îndeosebi fenomenele profetice din sfera asiro-babiloniană, iudaică, asiatică și greacă. De asemenea se dorește ca lucrarea să elimine orice tendință de plasare în ambiguitate a sensului pe care fenomenul profetic îl are, dovedindu-se superioritatea profetismului biblic în primul rând din punct de vedere al fondului revelat. De asemenea doresc să contracarez tendința unor cercetători de a face anumite comparații forțate. Am luat în calcul și relațiile istorice dintre civilizațiile abordate, relații care stau la baza comparațiilor amintite. Astfel voi evidenția faptul că profetismul biblic revelat este net superior. Profetismul Vechiului Testament

depășește cu mult divinația asiro-babiloniană cu toate că pe parcursul veacurilor, mai ales în perioada captivității, istoria celor două popoare a avut un curs comun. De asemenea, voi sublinia și faptul că profetismul nou testamentar are o valoare net superioară profetismului sau divinației antice grecești în pofida formei simple a celui dintâi. Fondul revelat conferă profetismului din Biserica primară continuitate și actualitate, în timp ce sistemele complexe din perioada elenistică dispar treptat în pofida complexității acestora. Un al doilea obiectiv este acela de a descrie o perspectivă per ansamblu asupra fenomenului profetic, așa cum s-a manifestat în istoria religiilor.

Tema este de interes actual mai ales pentru teologul contemporan deoarece mișcările profetice stau la baza multor curente religioase, fie că vorbim despre secte cu caracter profetic sau de mișcări neopăgâne. Pentru creștinul autentic, profetismul revelat din Vechiul Testament a pregătit venirea Mântuitorului iar proorocia din Noul Testament vestește împărăția lui Dumnezeu. Practicile divinatorii sau mantice se reinventează, fiind vorba despre același fundament antic mulat pe forme și concepte moderne. Biserica atrage atenția asupra dimensiunii eshatologice în timp ce aceste mișcări promovează o cunoaștere limitată bazată pe așa numitele valori ancestrale.

Cercetarea va implica munca de sistematizare a informației disponibile la ora actuală în literatura de specialitate din țară și străinătate. Există anumite lucrări care au tratat tangențial această temă, însă diferă modalitatea de abordare și de interpretare a informației. Majoritatea scrierilor tratează parțial tema propusă și subliniază aspecte diferite în pofida importanței subiectului tratat în complexitatea lui. În literatura de specialitate din România au fost tratate diferite aspecte aferente profetismului și divinației, în acest sens amintesc mai întâi pe cele din sfera teologică ortodoxă, lucrări de interes actual pentru istoria religiilor.

Amintesc lucrarea Pr. prof. dr. Nicolae Achimescu: *Istoria și filosofia religiei la popoarele antice*, apărută la editura Tehnopress, Iași, în anul 2000. Acesta vorbește despre importanța pe care o avea magia ca formă sacerdotală pentru vechii sumerieni subliniind delimitarea aproape inexistentă dintre religie și magie. Legat de perioada asiro-babiloniană autorul tratează ideea de magie și mantică. Cea dintâi este strâns legată de concepția acestui popor despre demoni și acțiunea nefastă a acestora. În această perioadă apar primele sistematizări ale metodelor mantice, divinația fiind o parte foarte importantă a vieții cotidiene. Se amintește de

asemenea despre sacerdoții cu atribuții mantice. Aceeași lucrare tratează noțiuni de bază legate de zoroastrism și maniheism. Revenind la divinație, sunt descrise practicile grecilor și romanilor, autorul enumerând cele mai importante oracole grecești și modul acestora de manifestare. Un subcapitol interesant este dedicat manticii la popoarele germanice. Ritualul seidhr este asemănat cu practicile șamanice lapone, element care indică existența practicilor șamanice și în perioada medievală.

Menționez și lucrările Pr. prof. dr. Emil Jurcan: *Lumea religioasă veche. Mesaje antice despre revelația pierdută*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003 și *Lumea religioasă contemporană. Evoluție și problematizare*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004. În prima lucrare autorul tratează aspecte multiple legate de tema profetismului. Se face referire la importanța magiei pentru vechii egipteni, un aspect aparte fiind prezentarea noțiunii de magie punitivă, o formă de atac asupra altor indivizi prin magie. Tot despre magie se amintește și în cazul religiei cretane și aheene, în acest caz autorul identifică mai multe tipuri de practici magice: magia prin atracție, apotropaică și evocatoare. În cazul Greciei antice se amintesc unele practici divinatorii, un element aparte fiind menționarea practicilor mantice cu caracter etic precum ordaliile, scopul acestora fiind aflarea vinovăției sau a nevinovăției unei persoane. Este prezentat Maniheismul (curent religios încadrat în sfera gnosticismului) și zoroastrismul iranian. În cea de-a doua lucrare menționată autorul definește iudaismul ca fiind o religie pe jumătate revelată, deoarece desăvârșirea acesteia a venit prin Întruparea lui Hristos. Perioada prorocilor este una îndelungată fiind urmărit aspectul mesianic și moral al activității acestora. În aceeași lucrare se prezintă o radiografie a mahomedanismului, fiind surprinsă activitatea lui Mohammed, ascensiunea acestuia și modul în care mahomedanismul s-a impus în arealul Arabiei.

Din domeniul laic aș aminti lucrările istoricului Mircea Eliade. Lucrarea de bază, intitulată *Istoria Crediințelor și Ideilor religioase*, editura Univers Enciclopedic-Științifică, București, 1999, este o lucrarea de referință pentru orice istoric al religiilor. Legat de tema profetismului există anumite pasaje importante, autorul subliniind această dimensiune a vieții religioase. Subcapitolul *Destinul și zeii*- Religiiile Mesopotamiene aduce în atenția cititorului modul în care această populație percepea relația dintre om și divinitate. Precaritatea ființei umane necesită utilizarea numeroaselor tehnici de divinație, mantica fiind folosită în toate straturile sociale. Autorul amintește cele mai importante practici, precum extispicina, astrologia și

interpretarea viselor. Prin descifrarea acelor semne lumea se dezvăluia iar omul avea puterea de a stăpâni timpul. Legat de civilizația greacă, M. Eliade aduce în prim plan divinația taumaturgică. În subcapitolul *Oracole și purificare* este prezentată lucrarea mantică din sanctuarul de la Delphi urmând ca în subcapitolul următor să fie identificată trecerea de la viziune la cunoaștere. Autorul remarcă anumite caracteristici șamanice în cazul unor personaje din sfera mantică grecească. Mergând mai departe pe linia cronologică, autorul descrie zoroastrismul și elementele acestuia, viața lui Zoroastru, revelația și doctrina acestei religii. Ajungând la capitolul *Religia lui Israel în epoca regilor și a profeților* observăm atenția acordată unor figuri profetice precum Ilie, Elisei, Amos, Osea, Isaia, Ieremia și Iezechiel. În cazul religiilor nordice din Europa, autorul face referiri la zeul Odhin și atributele șamanice ale acestuia, amintind unele elemente mantice precum: runele, moartea inițiativă și ritualul seidhr. Menționez și abordarea istorică a mahomedanismului, evoluția religioasă în Peninsula Arabiei, viața și mesajul lui Mohammed precum și mesajul Coranului. O atenție deosebită este arătată șamanismului, fiind prezentate mituri și ritualuri șamanice.

Această temă este tratată pe larg în lucrarea *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Edit. Humanitas, 1997. Publicată prima oară în anul 1951, lucrarea de față a devenit în scurt timp element de referință în studierea acestui fenomen religios, considerat de mulți ca fiind misterios și fascinant. Mircea Eliade analizează practicile șamanice începând cu tradițiile religioase siberiene, asiatică și continuând cu America de Nord, Indonezia, Tibet, China ș.a. practic autorul analizează un interval istoric de aproape două milenii și jumătate. În această lucrare, Eliade evidențiază viața religioasă a societăților în care șamanul reprezenta figura centrală. Uneori magician, alteori vraci, vindecător, sacerdot, mistic sau poet, șamanul reprezenta reperul central al unei trăiri magico-religioase. Șamanismul este considerat ca o bază a gândirii religioase, departe de imaginea unei practici necivilizate sau degradate. Autorul definește șamanismul ca fiind o practică bazată pe atingerea stării extatice. Aflat în acea stare, șamanul călătorește la cer și în lumea subterană pentru a salva sufletele celor bolnavi. Ritualurile inițiatice sunt aspre combinând acțiunea spiritelor ancestrale și ale demonilor. Se amintesc elemente comune marilor religii precum: copacul universal, oul primordial sau podul ca element de trecere spirituală.

Din același domeniu menționez contribuția adusă de Ioan Petru Culianu prin lucrările sale. Cea dintâi *Eros și magie în Renaștere*, apărută la Editura Polirom în anul 2002 are meritul de a descrie fenomenul magiei renaștiste, fenomen strâns legat de eros și de modul acestuia de manifestare. În partea a doua, intitulată *Marele manipulator*, autorul vorbește despre identitatea de substanță și cea de operațiuni. Este dezbătut rolul magiei și efectul pe care aceasta îl are asupra oamenilor. Un capitol aparte este Demonomagia, în care se identifică partea demonică a acestor practici. În lucrarea *Experiențe ale extazului : extaz, ascensiune și povestire vizionară din elenism până în Evul Mediu*, editura Polirom, 2004, este tratată ideea de extaz. Sunt exprimate semnificațiile termenului extaz și sunt exemplificate diferite tipuri extatice. Un subcapitol important este dedicat iatromanților, vindecători și extatici, figuri profetice ale perioadei eleniste. Este dezbătută și ipoteza conform căreia iatromanții manifestă o formă de șamanism antic. O atenție deosebită trebuie acordată subcapitolelor *Zborul magic și Incubație și catalepsie la Plutarh*. Cel dintâi face referire la zborul șamanic, element central al activității acestuia în timp ce al doilea fragment menționat scoate în evidență dimensiunea taumaturgică a oracolelor de incubație. În lucrarea *Călătorii în lumea de dincolo*, editura Polirom, 2002, autorul reia unele teme prezente în lucrările menționate anterior. Totuși direcția este axată pe ideea călătoriilor supraumane. Aș aminti aici capitolul doi dedicat șamanismului și capitolul opt în care autorul reia tema vrăciului grec. Lucrările amintite conțin informații de un real folos în ceea ce privește studiul extazului, magiei sau a șamanismului ca forme de manifestare ale activității divinatorii și profetice.

Din literatura de specialitate din străinătate menționez mai întâi pe Auguste Bouché Leclercq cu lucrarea *Istoria divinației în antichitate, Divinația elenistică*. Lucrarea a fost publicată în limba română la Editura Symposion în anul 1999. Această lucrare s-a remarcat prin analiza sistematică a procedeelelor divinatorii. Numeroase pasaje îndeamnă la reflecție, fiind o sursă abundentă de practice și metode divinatorii. A fost catalogată ca fiind un monument de știință această lucrare fiind un izvor bogat de cunoștințe. Autorul realizează cartografierea oracolelor, făcând distincția clară între practicile individuale și colective, separând clar divinația inductivă de cea deductivă.

O altă lucrare de referință este *Magic and Divination in the Ancient World*, editori fiind Leda Ciruolo și Jonathan Seidel. Lucrarea, apărută la editura Leiden, 2002. Acest volum

cuprinde lucrările unei conferințe interdisciplinare susținute în 1994 la Universitatea Berkley din California. Eseurile din carte acoperă o arie geografică și istorică vastă. În primul articol, intitulat *Soul Emplacements in Ancient Mesopotamian Funerary Rituals*, Joann Scurlock examinează practicile și ritualurile funerare, practici care au rolul de a-l conduce pe cel decedat către lumea de apoi. Aceste practici conduc spre aria practicilor necromantice ulterioare. În articolul *A Severed Head Laughed: Stories of Divinatory Interpretation*, Ann Kessler Guinan investighează contextul istoric, dezvoltarea și exegeza așa numitului *miracol akkadian*. Este evidențiată existența colecțiilor de oracole mesopotamiene, în special *Shummu alu*. Concluzia subliniată este aceea că folosirea colecțiilor amintite constituie un prilej de abordare a divinației și evidențierea legăturilor pe care acestea le are cu magia și știința. Guinan compară procedeele de gândire divinatorie și dezvoltarea textuală a acestora cu acele oracole apărute ca o consecință a unei stări post traumatice. O contribuție importantă o are Joel Sweek prin articolul *Inquiring for the State in the Ancient Near East: Delineating Political Location*, în care se precizează rolul divinației mesopotamiene în contextul politic. Bazându-se pe texte și pe elemente de artă mesopotamiană, autorul concluzionează ca manticii au jucat un rol cvazi-ministerial. Aceștia au avut un rol activ într-o lume a monarhiilor despotice făcând legătura între puterea statală și cea cultică. El subliniază că în cazul divinației trebuie să primeze ideea de ambivalență înaintea celei de stereotipie. Un alt eseu este *Hittite Oracles*, de Richard Beal. Acesta se apleacă asupra tipurilor, originii și a semnificației practicilor divinatorii hitite. John Gee își concentrează atenția asupra imaginilor egiptene sculptate care au ca scop inspirația unor oracole sau vise. Articolul său, *Oracle by Image: Coffin Text 103 in Context*, tratează ideea coborârii spirituale în lumea morților. În articolul *Necromancy in Ancient Egypt*, Robert K. Ritner demonstrează că Egiptul a cunoscut o istorie lungă de practici necromantice. Astfel de oracole erau sponsorizate de puterea statală. De asemenea se foloseau în scopuri necromantice și cadavrele animalelor. El delimitează necromanția egipteană de cea iudaică, acestea deosebindu-se prin frecvență, varietate și legalitate. Episodul cu regele Saul la En Dor este ilicit și unic pe când practicile egiptene sunt normative, multiforme, legale și omniprezente. Subiectul este continuat de Jonathan Seidel în *Necromantic Praxis in the Midrash on the Seance at En Dor*, în care este examinată traducerea termenului necromant, precum și procedura mantică. Seidel concluzionează ca episodul necromantic de la En Dor transmite puține informații despre acest subiect. În textul intitulat *Under Homer's Spell: Bilingualism, Oracular Magic, and the Michigan excavation at Dimê*,

Gregg Schwendner investighează legătura dintre cultura egipteană și cea greacă precum și transferul profeției oraculară dinspre temple către cărți. Peter T. Struck contribuie cu articolul *The Poet as Conjurer: Magic and Literary Theory in Late Antiquity*, la prezentarea rolului pe care poezii l-au avut în antichitatea greacă. În ultimul eseu, *Persons of Power and Their Communities*, scris de Anitra Bingham Kolenkow este subliniată puterea de care se bucurau practicienii ritualurilor magice. Autorul afirmă faptul că acești practicieni nu constituie un grup izolat ci dimpotrivă formează comunități care își arogă puteri divine. Kolenkow arată cum magicienii participă la recrearea miturilor și la sporirea sentimentului de teamă în fața puterii divine și a reprezentanților acesteia. Aceste articole sunt de real folos în studiul comparat al religiilor prin abordarea descriptivă și analitică. Fiecare dintre acestea oferă o perspectivă folositoare asupra practicilor divinatorii din lumea antică mediteraneană.

Nu în ultimul rând, mă voi opri asupra profetismului biblic. O lucrare de bază este *A History of Prophecy in Israel*, aparținând lui Joseph Blenkinsopp. Prima ediție a apărut la editura Westminster în anul 1983. A doua ediție a fost publicată la Louisville, în anul 1996. Studiile comprehensive asupra profetismului israelit nu sunt rare. Acestea promovează imaginea unui personaj religios important pentru societatea iudaică și nu numai. Marea majoritate a scrierilor subliniază asemănările dintre profeți și mai puțin deosebirile dintre ei. Totuși lucrările cu caracter istoric nu sunt foarte multe. Una dintre acestea este lucrarea lui Joseph Blenkinsopp, care se axează pe continuitatea, dezvoltarea și tranziția activității profetice în Israel. În introducere, autorul se oprește asupra unor aspecte precum: locul literaturii profetice în cadrul canonului scripturistic, studiul critic al literaturii profetice, sensul termenului profet și statutul social al profetului. Autorul realizează un studiu istoric împărțit în cinci capitole. În primul capitol se amintește despre fenomenul profetic din afara Israelului, amintind de profețiile de la Mari. Autorul propune ulterior o ipoteză de lucru legat de originea profetismului iudaic. Se vorbește despre două direcții profetice: profetismul de război și cel extatic. În subcapitolul Profetismul de război și trecerea la monarhie, Blenkinsopp subliniază faptul că Israelul s-a călit ca națiune în focul războaielor. Figurile centrale sunt Samuel și Saul, ambii extatici și ambii cu pregătire marțială. În Sud, existau profeții de curte, precum Natan și Gad. Ulterior autorul își concentrează atenția asupra lui Ilie și a lui Elisei. Ilie este considerat o figură solitară în timp ce Elisei este văzut ca un harismatic și taumaturg. Urmează descrierea profeților Amos, Osea, Isaia și Miheia. Amintesc modul în care este definit profetul Isaia: „caracteristica principală este senzația

copleșitoare a prezenței reale a lui Dumnezeu.” Al treilea capitol vorbește despre reforma deuteronomică. Ieremia se deosebește de predecesorii săi, profetul putător de cuvânt devine funcționar. În penultima secțiune, autorul afirmă că profeția nu a încetat, ci a suferit o serie de transformări. De exemplu Iezechiel manifestă un tip profetic manifestat ca un ministeriu pastoral și lider de comunitate. În ultimul capitol este tratat profetismul din perioada persană. În acel context autorul afirmă că profetismul de război a fost anexat cu totul celui de cult. În final este analizat profetul Iona, în cazul căruia se poate vorbi despre un profetism de natură apostolică izvorât din convingerea că voința lui Dumnezeu este aceea de a salva și nu de a pierde.

Folosindu-mă de o bibliografie de specialitate, teza de față propune o incursiune în fenomenul divinației și al profetismului. Există însă un prag sensibil, uneori neclar între cele două. Dacă unele păreri le amestecă până la pierderea unei identități distincte, lucrarea de față tratează ideea unei delimitări sensibile. Cele două noțiuni se completează reciproc, ambele având aceeași finalitate: dorința omului de a cunoaște și de a transcende spațiul și timpul care îl limitează. Vor fi abordate mai multe direcții de cercetare deoarece domeniul istoriei religiilor este abordat de istorici, teologi, antropologi, sociologi etc.

Pe parcursul lucrării de față voi încerca să subliniez importanța pe care fenomenul profetic l-a avut în dezvoltarea tradițiilor religioase. În primul capitol voi defini conceptele aferente profetismului, cu exemplificări din societăți, religii și arii geografice diferite. Este vorba despre noțiuni precum: divinație, profetism, oracol, extaz, inspirație, posesie spirituală, magie. Voi continua apoi cu religiile reprezentative pentru fenomenul profetic și mantic, este vorba despre civilizația asiro-babiloniană și greacă. Aici voi trata practicile de bază ale divinației (hepatoscopia, oniromanția, astrologia ș.a), amintind și unele caracteristici întâlnite în religia germanilor sau a slavilor. În acest sens este necesară urmărirea fenomenului profetic pe filieră lingvistică (indo-europeană sau semitică) și evolutivă din punct de vedere istoric. Următorul capitol tratează rolul și importanța șamanismului, ca formă arhaică de divinație și profetism răspândită pe o arie vastă. Voi descrie fenomenul în sine, evoluția acestuia, modul de răspândire, manifestarea acestuia și obiectele sau practicile folosite în cadrul ritualurilor. În acest sens voi dedica un capitol acestui aspect, voi descrie șamanismul în funcție de arealul geografic în care s-a manifestat și de formele pe care le-a îmbrăcat. Acest capitol va cuprinde și un subcapitol intitulat neo-șamanismul, ca formă actuală a șamanismului. În capitolul profeți reformatori pre și

post biblici voi aborda zoroastrismul, maniheismul și mahomedanismul, motivul fiind acela că maniheismul și mohamedanismul s-au raportat la elementele profetismului biblic, mai mult, acestea s-au folosit de fondul creștin răspândit pe un areal vast.

Următoarele două capitole tratează profetismul biblic, ca formă de revelare a adevărului dumnezeiesc. Profetismul vetero-testamentar a reprezentat un punct esențial al revelației, o formă complexă și reală a cunoașterii mesajului dumnezeiesc. Voi trata noțiunea de inspirație și revelație vetero-testamentară, după care voi exemplifica unele forme de divinație anterioare perioadei profeților. Voi prezenta noțiunea de prooroc, activitatea și numărul profeților Vechiului Testament. Mă voi opri și asupra profetismului din Noul Testament, Ioan Botezătorul fiind cel care face legătura dintre testamente, între Legea Veche și Legământul Nou. Profetismul în Biserica primară s-a manifestat ca o harismă, voi exemplifica acest fapt făcând trimitere la Epistola I Corinteni a sfântului Pavel. De asemenea, în cadrul aceluiași capitol voi dezvolta ideea martiriului ca formă de act profetic. Ca o formă de actualizare voi încerca să vin cu un răspuns la întrebarea dacă mai există profetism în prezent prin exprimarea credinței că Sfintele Taine reprezintă mărturia profetică a Bisericii în contemporaneitate.

Bibliografie

Izvoare

1. *Sfânta Scriptură*, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, adnotată de Î.P.S. Bartolomeu Valeriu Anania, mitropolit al Clujului, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2001.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2002.
3. *Actele Martirice*, Colecția Părinți și Scriitori Bisericești, Nr. 11, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 1982.
4. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tâlcuiri la Epistola întâi către Corinteni*, Omilia XXXV, Edit. Sophia, 2007.
5. Origen, *Scrieri alese. Partea 4: Contra lui Celsus*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1984.

Dicționare și Enciclopedii

1. Douglas, J.D (ed.), *Dicționar Biblic*, Edit. Cartea Creștină, Oradea, 1995.
2. Popescu-Neveanu, Paul, *Dicționar de psihologie*, Edit. Albatros, București, 1978.
3. Academia Română, *Dicționar explicativ al limbii române*, Edit. Univers Enciclopedic, București, 1998
4. Angelescu, Gabriel, *Dicționar practic al limbii române : explicativ și morfologic*, Ediția a 3-a revăzută, Editura CNI Coresi, București, 2006.
5. Lindsay Jones (coord.), *Encyclopedia of Religion*, Ediția II, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005.
6. James Hastings (ed.), *Encyclopedia of Religion and Ethics*, Edit. T&T Clark, Edinburgh, 1921.

Cărți

1. Achimescu Nicolae, *Istoria și filosofia religiei la popoarele antice*, Edit. Tehnopress, Iași, 2000.
2. Achterberg, Jeanne, *Imagery in Healing: Shamanism and Modern Medicine*, Edit. Shambhala Publications, Boston, 1985.
3. Alexander, Anna, Mark Roberts, *High Culture: Reflections on Addiction and Modernity*, Edit. State University Press, Albany, New York, 2003.
4. Allberry, Charles, *A Manichaeian Psalm-Book*, vol. 2, Stuttgart, 1938.
5. Anania, Bartolomeu, *Cartea deschisă a Împărăției*, Edit. Institutul Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 2007.
6. Idem, *Introducere în citirea Sfintei Scripturi*, Edit. Renasterea, Cluj–Napoca, 2001.
7. Arberry, A. J., *Sufism: An Account of the Mystics of Islam*, Edit. Routledge, Londra, 1979.
8. Arbman, Ernst, *Ecstasy or Religious Trance*, 3 vols, Edit. Svenska Bokforlaget, Stockholm, 1970.
9. Armstrong, Karen, *Muhammad: A Biography of the Prophet*, Edit. Harper, New York, 2005.
10. Idem, *Islamul- o scurtă istorie*, Edit. Idea Design & Print, Cluj-Napoca, 2002.
11. Asmussen, P., *Studies in Manichaeism*, Edit. Munksgaard, Copenhagen, 1965.
12. Aune, David E., *Prophecy in early Christianity and the ancient Mediterranean world*, Edit. William B. Eerdmans Publishing Company, Grand Rapids, Michigan, 1983.
13. Baer, Gerhard, *A Particular Aspect of Matsigenka Shamanism (Eastern Peru): Male-Female Ambivalence*, Thomson Learning Iberoamerica, Mexico City, 1976.
14. Banu, I. *Profeții biblice vorbind filozofiei*, Edit. Științifică, București, 1994.
15. Basarab, Nicolescu și Stavinschi, Magda, *Știință și religie*, Edit. Curtea Veche, 2008.
16. Basarab, M., *Ermineutica Biblică*, Edit. Episcopiei Ortodoxe Române de Oradea, Oradea, 1997.
17. Betz, Hans Dieter, *The Greek Magical Papyri in Translation*, Edit. University of Chicago Press, Chicago, 1985.

18. Bevan, Edwyn Robert, *Sibyls and Seers: A Survey of Some Ancient Theories of Revelation and Inspiration*, Edit. Kessinger, Londra, 1928.
19. Blain, Jenny, *Nine Worlds of Seid-Magic: Ecstasy and Neo-Shamanism in North European Paganism*, Edit. Routledge, Londra, 2002.
20. Blenkinsopp, Joseph, *A history of prophecy in Israel*, Edit. Westminster Press, Philadelphia, 1983.
21. Idem, *Ezekiel*, Edit. John Knox Press, Louisville, 1990.
22. Bonnechere, Pierre, *Trophonios de Lebadee: cultes et mythes d'une cite beotienne au miroir de la mentalite antique*, Edit. Brill, Leiden, 2003.
23. Bouche-Lelercq, Auguste, *Istoria divinației în antichitate. Divinatia elenică*, Edit. Symposion, București, 1999.
24. Bovon, François, *Les Actes apocryphes des apôtres. Christianisme et monde paien*, Edit. Labor et Fides, Geneva, 1981.
25. Bowie, Fiona, *The Anthropology of Religion: An Introduction*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 2000.
26. Boyd, E., *Origin of the study of human growth*, University of Oregon Press, Eugene, Oregon, 1980.
27. Braniște, Ene, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1980.
28. Breuil, Paul, *Histoire de la religion et de la philosophie zoroastrienne*, Edit. du Rocher, Monaco, 1984.
29. Bulgakov, Sergei, *Ortodoxia*, Edit. Paideia, 1994.
30. Butler, Sally A. L., *Mesopotamian Conceptions of Dreams and Dream Rituals*, Edit. Alter Orient und Altes Testament, Münster, 1998.
31. Cabasila, Nicolae, *Tâlcuirea dumnezeiestii liturghii*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București 2011.
32. Caquot, Andre, Leibovici, Marcel, *La divination: Etudes recueillies*, 2 vol., Presses Universitaires de France, Paris, 1968.
33. Castaneda, Carlos, *Cealaltă realitate*, Edit. Rao Books, București, 2008.
34. Cather, Willa, *The Life of Mary Baker and the History of Christian Science*, Edit. University of Nebraska, Nebraska, 1993.

35. Caton-Thompson, G., *The Zimbabwe Culture*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1931.
36. Chirilă, Ioan, *Cartea Profetului Osea*, Edit. Limes, Cluj Napoca, 1999.
37. Cicero, Marcus Tullius, *Despre Divinație*, Edit. Polirom, Iași, 1998.
38. Ciruolo, Leda și Seidel, Jonathan (coord.), *Magic and Divination in the Ancient World*, Edit. Brill, Leiden, 2002.
39. Collins, John J., *The Sibylline Oracles of Egyptian Judaism*, Edit. Missoula, Montreal, 1974.
40. Cragg, Kenneth, *Muhammad and the Christian: A Question of Response*, Edit. Oneworld Publications, New York, 1984
41. Crapanzano, Vincent, Garrison, Vivian, *Case Studies in Spirit Possession*, Edit. Wiley, New York, 1977.
42. Crapanzano, Vincent, *The Hamadsha: An Essay in Moroccan Ethnopsychiatry*, Edit. Berkeley, California, 1973.
43. Crone, Patricia, *Meccan Trade and the Rise of Islam*, Edit. Princeton University, Princeton, 1987.
44. Culianu, Ioan Petru, *Experiențe ale extazului. Extaz, ascensiune și povestire vizionară din elenism pînă în Evul Mediu*, Ediția a II-a, Edit. Polirom, Iași, 2004.
45. Idem, *Eros și magie în Renaștere*, Polirom, Iași, 2012
46. Damaschin, Ioan, *Dogmatica*, Edit. Scripta, București, 1993.
47. Daniel, Constantin, *Gâdirea egipteană în texte*, Edit. Herald, București, 1974.
48. Decret, Francois, *Mani et la tradition manicheenne*, Edit. Le seuil, Paris, 1974.
49. Dhorme, Edouard, *Les Religions de Babylonie et d' Assyrie*, Edit. Presses Universitaires de France, Paris, 1949.
50. Dioszegi Vilmos (Ed.), *Popular Beliefs and Folklore Tradition in Siberia*, Edit. Indiana University, Bloomington, 1968.
51. Idem, *Shamanism in Siberia*, Edit. Akademiai Kiado, Budapesta, 1978.
52. Dodds, E. R., *The Greeks and the Irrational*, Edit. Berkeley, California, 1951.
53. Doniger, Wendy, *The Rig Veda*, Edit. Harmondsworth, Londra, 1981.
54. Durkeim, Emile, Mauss, Marcel, *Primitive Classification*, Edit. University of Chicago, Chicago, 1963.

55. Durkeim, Emile, *Formele elementare ale vieții religioase*, Edit. Polirom, Iași, 1995
56. Eisenberg, Josy, *O istorie a evreilor*, Humanitas, București, 1993.
57. Eliade, Mircea, *Istoria Crediințelor și Ideilor religioase*, Edit. Univers Enciclopedic-Științifică, Bucuresti, 1999.
58. Idem, *Șamanismul și tehnicile arhaice ale extazului*, Edit. Humanitas, București, 1997.
59. Elliot, Alan J. A., *Chinese Spirit-Medium Cults in Singapore*, Edit. Berg, Londra, 1955.
60. Evans-Pritchard, E. , *Witchcraft, Oracles, and Magic among the Azande*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1950.
61. Idem, *Theories of Primitive Religion*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1965.
62. Fabrega, Horacio, Silver Daniel B., *Illness and Shamanistic Curing in Zinacantan: An Ethnomedical Analysis*, Edit. Stanford University, Stanford, 1973.
63. Fedorovici, Gheorghe, *Norul necunoașterii sau Cum este unit sufletul cu Dumnezeu*, Edit. Herald, București, 2004.
64. Filostrat, *Viața lui Apolonios din Tyana*, Edit. Polirom, Iași, 1997.
65. Firth, Raymond, *Tikopia. Ritual and Belief*, Edit. Routledge, Londra, 1967.
66. Flaceliere, Robert, *Greek Oracles*, Edit. Elek Books, Londra, 1965.
67. Flavius, Iosif, *Antichitățile iudaice*, Edit. Hasefer, București, 2007.
68. Fontenrose, Joseph, *The Delphic Oracle: Its Responses and Operations*, Edit. University of California Press, Berkeley, California, 1978.
69. Forbes, Christopher, *Prophecy and Inspired Speech in Early Christianity and its Hellenistic Environment*, Edit. Mohr Siebeck, Tübingen, 1995.
70. Gasparo, Giulia Sfamemi, *Oracoli, Profeti, Sibille. Rivelazione e salvezza nel mondo antico*, Edit. LAS, Roma, 2002.
71. Gelfand, Michael, *Shona Religion*, Edit. Juta & Co., Cape Town, 1962.
72. Gillepie, Thomas W., *The first theologians-a study in early Christian prophecy*, Edit. Erdmann Publishing, Grand Rapids, Michigan, 1928.
73. Goldman, Irving, *The Cubeo: Indians of the Northwest Amazon*, Edit. Illini Books, Illinois, 1979.
74. Grim, John A., *The Shaman: Patterns of Siberian and Ojibway Healing*, Edit. Norman, Oklahoma, 1983.

75. Guillaume, Alfred, *Prophecy and Divination among the Hebrews and Other Semites*, Edit. Routledge, Londra, 1938.
76. Gulacsi, Zsuzsanna. *Manichaeism in Berlin Collections*, Edit. Turnhout, Belgia, 2001.
77. Guthrie, Stewart, *Faces in the Clouds: A New Theory of Religion*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1993.
78. Hans, Joachim, *Gnosis on the Silk Road*, Edit. Harper, San Francisco, 1993.
79. Harner, Michael J., *Hallucinogens and Shamanism*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1973.
80. Idem, *The Way of the Shaman*, Edit. HarperCollins, New York, 1980.
81. Harwood, Alan, *Witchcraft, Sorcery, and Social Categories among the Safwa*, Edit. Oxford University Press, Londra, 1970.
82. Hegemonius, *Acta Archelai*, Edit. Turnhout, Belgia, 2001.
83. Heintz, Jean-Georges (ed.), *Oracles et propheties dans l'antiquite: actes du colloque de Strasbourg*, Edit. Universitaires Presses de Paris, Paris, 1997.
84. Hellmut, Wilhelm, *Heaven, Earth and Man in the Book of Changes: Seven Eranos Lectures*, Edit. University of Washington Press, Seattle 1977.
85. Hening, W.B., *Zoroaster. Politician or Witch-Doctor*, Edit. Oxford University, Londra, 1959.
86. Heschel, Abraham Joshua, *The Prophets*, Edit. Harper Torch Books, New York, 2001.
87. Hollenbach, Paul, *Social aspects of John the Baptist's Mission in the context of the Palestinian Judaism*, Edit. Routledge, Londra, 1979
88. Horton, Robin, Finnegan, Ruth, *Modes of Thought*, Edit. Cambridge University Press, Londra, 1973.
89. Humphrey, Caroline, *Shamans in the City. In The Unmaking of Soviet Life. Everyday Economies after Socialism*, Edit. Ithaca, New York, 2002.
90. Hunt, Harry T, *On the Nature of Consciousness: Cognitive, Phenomenological, and Transpersonal Perspectives*. Edit. New Haven, Connecticut, 1995.
91. Ibn Ish aq, Muhammad, *The Life of Muhammad*, Edit. Oxford University Press, Londra, 1968.

92. Jeanmarie, Henri, *Dionysos: Histoire du culte de Bacchus*, 2 vol., Edit. Payot, Paris, 1951.
93. Jones, David E., *Sanapia, Comanche Medicine Woman*, Edit. Waveland Press, New York, 1972.
94. Jurcan, Emil, *Lumea religioasă veche. Mesaje antice despre revelația pierdută*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.
95. *Idem*, *Lumea religioasă contemporană. Evoluție și problematizare*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2003.
96. Keith, V. Thomas, *Religion and the Decline of Magic*, Edit. Penguin books, Londra, 2003.
97. Kohler, M., *The Izangoma Diviners*, Edit. Government Printer, Pretoria, 1941.
98. Kraus, Walter, *Civilizatia asiro-babiloniană*, Edit. Prietenii cărții, București, 2001.
99. Laughlin, Charles, McManus, John, Eugene d'Aquili, *Brain, Symbol, and Experience: Toward a Neurophenomenology of Consciousness*, Edit. Columbia University Press, New York, 1992.
100. Levi-strauss, Claude, *La pensee sauvage*, Edit. Agora, Paris, 1962.
101. Lewis, I.M, *Extatic religion. A study of shamanism and spirit possession*, Edit. Routledge, 2003.
102. Lewis-Williams, David, *The Mind in the Cave: Consciousness and the Origins of Art*, Edit. Thames & Hudson, Londra, 2002.
103. Lienhardt, Godfrey, *Divinity and Experience: The Religion of the Dinka*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1961.
104. Lindblom, Johannes, *Prophecy in Ancient Israel*, Edit. Fortress Press, Philadelphia, 1962.
105. Lindquist, Galina, *Shamanic Performances on the Urban Scene: Neo-Shamanism in Contemporary Sweden*, Edit. Dept. of Social Anthropology, Stockholm, 1997.
106. Lings, Martin, *Muhammad: His Life Based on the Earliest Sources*, Edit. Routledge, Londra, 1991.
107. Lipp, Frank J, *Herbalism: Healing and Harmony Symbolism, Ritual, and Folklore Traditions of East and West*, Edit. Little Brown, Boston, 1996.

108. Loewe, Michael, Blacker, Carmen (coord.), *Divination and Oracles*, Edit. Routledge, London, 1981.
109. Malinowski, Bronislaw, *Coral Gardens and Their Magic*, Edit. Routledge, Londra, 1935.
110. Idem, *Magic, Science, and Religion*, Edit. Kessinger, New York, 1948.
111. Maslow, Abraham, *Religions, Values, and Peak-Experiences*, Edit. Columbus, Ohio, 1964.
112. Miloşevici, Nenad S., *Dumnezeiasca Liturghie, centrul cultului în Ortodoxie. Legatura indisolubilă a sfintelor Taine cu dumnezeiasca Euharistie*, Edit. Deisis, 2012.
113. Mole, M., *Culte, mythe et cosmologie dans l'Iran ancien*, Edit. Guimet, Paris, 1963
114. Morin, V. Edgar, *Le Paradigme perdu : la nature humaine*, Edit. Payot Paris, 1973.
115. Nasrallah, Laura, *An Ecstasy of Folly Prophecy and Authority in Early Christianity*, Edit. Harvard University Press, Cambridge, 2003.
116. Necula, Constantin, *Ascultă, Israel. Activitatea învățătoarească a Profeților în Vechiul Testament*, Edit. Tehnopres, Iași, 2004.
117. Needham, Joseph, *Science and Civilisation in China*, vol. 2, Edit. Cambridge University, Cambridge, 1956.
118. Negoită, Athanasie, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Edit. Sophia, București, 2004.
119. Nourgayrol, J., *La divination Babylonienne*, Edit. Presses Universitaires de France, Paris, 1968.
120. Obeyesekere, Gananath, *Medusa's Hair: An Essay on Personal Symbols and Religious Experience*, Edit. University of Chicago Press, Chicago, 1984.
121. Oestereich, T.K, *Possession. Demonical and other*, Edit. Routledge, Londra, 1999.
122. Olariu, Iosif, *Introducere în cărțile Testamentului Vechiu și Nou*, Edit. Tipografiei Diecezane Caransebeș, 1981.
123. Oppenheim, A. Leo, *Ancient Mesopotamia*, University of Chicago Press, Chicago, 1964.
124. Orenstein, Gloria, *The Reflowering of the Goddess*, Edit. Teachers College Press, Columbia University, New York, 1990.
125. Ort, J. R., *Mani: A Religio-Historical Description of His Personality*, Edit. Brill, Leiden, 1967.

126. Panagopoulos, J., *Prophetic Vocation in the New Testament and Today*, Edit. Brill, Leiden, 1977.
127. Park, George K, *The Oracles of Zeus: Dodona, Olympia, Ammon*, Edit. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1967.
128. Parke H. W., D. E. W. Wormell, *The Delphic Oracle*, 2 vol, Edit. Blackwell, Oxford, Marea Britanie, 1956.
129. Pat, Alexander, *Enciclopedia Bibliei*, Editura Logos, Cluj-Napoca, 1996.
130. Peek, Filip M. (Ed.), *African divination systems, ways of knowing*, Edit. Indiana University Press, Bloomington, 1991.
131. Pestroiu, David, *Misiologie și ecumenism*, București, Edit. IBMBOR.
132. Philon din Alexandria, *Viața lui Moise*, Edit. Hasepher, București, 2003.
133. Plinius cel Bătrân, *Naturalis historia*, Edit. Polirom, Iași, 2005.
134. Pop, Octavian, *Divinația în Orientul apropiat antic*, Edit. Mirton, Timișoara, 2004.
135. Potter, David, *Prophets and Emperors. Human and Divine Authority from Augustus to Theodosius*, Edit. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1994.
136. Preda, Emmanuel, *Sociologia comunicării*, Edit. Cartea Românească, București, 2001.
137. Puech, Henri-Charles, *Sur le manicheisme et autres essais*, Edit. Flammarion, Paris, 1979.
138. *Idem, Le manicheisme: son fondateur, sa doctrine*, Edit. Civilisations du Sud, Paris, 1949.
139. Puree, Jill, *The Mystic Spiral: Journey of the Soul*, New York, Edit. Avon, 1974.
140. Ramanujan, A. K., *Hymns for the Drowning: Poems for Visnu by Nammalvar*, Edit. Princeton University Press, Princeton, 1981.
141. Reichel-Dolmatoff, Gerardo, *The Shaman and the Jaguar: A Study of Narcotic Drugs among the Indians of Colombia*, Edit. Temple University Press, Philadelphia, 1975.
142. Rednic, Georgel, *Harismele în biserica primară: o perspectivă paulină*, Cluj-Napoca, Edit. Alma Mater, 2010.
143. Robertson, Archibald, Plummer, Alfred, *First Epistle of St Paul to the Corinthians*, Edit. Scribner, Edinburgh, 1914
144. Rochberg, Francesca, *The heavenly wrighting*, Edit. Cambridge University Press, Cambridge, Marea Britanie, 2004.

145. Rohde, Erwin, *Psyche*, Edit. Meridiane, București, 1985.
146. Rouget, Gilbert, *Music and Trance: A Theory of the Relations between Music and Possession*, Edit. University of Chicago, Chicago, 1985.
147. Roux, Jean-Paul, *La religion des Turcs et des Mongols*, Edit. Payot, Paris, 1984.
148. Schimmel, Annemarie, *Mystical Dimensions of Islam*, Edit. Chapel Hill, Chapel Hill, Carolina de Nord, 1975.
149. Idem, *Muhammad Is His Messenger: The Veneration of the Prophet in Islamic Piety*, Edit. Chapel Hill, Chapel Hill, Carolina de Nord, 1995.
150. Schmemmann, Alexander, *Euharistia. Taina Împărăției*, Edit. Anastasia, București, 1984.
151. Schmidt C., H.J. Polotsky, *Kephalaia*, Edit. Kohlhammer, Berlin, 1966.
152. Schniedewind, William Michael, *The Word of God in Transition: From Prophet to Exegete in the Second Temple Period*, Edit. Sheffield University Press, Sheffield, 1995.
153. Schweitzer, Albert, *The Quest of the Historical Jesus: A Critical Study of its Progress From Reimarus to Wrede*, New York, Edit. Macmillan, 1948 .
154. Scobie, Charles, *John the Baptist*, Edit. SCM, Londra, 1964.
155. Seux, M. J, *Hymnes et prieres aux dieux de Babylonie et d Assyrie*, Edition du Cerf, Paris, 1976.
156. Shrestha, Romio, Baker, Ian, *The Tibetan Art of Healing*, Edit. Chronicle Books, San Francisco, 1997.
157. Strauss, Friedrich David, *The Life of Jesus Critically Examined*, Edit. Philadelphia Fortress Press, Philadelphia 1972.
158. Tardieu, Michel, *Le manicheisme*, Edit. Presses universitaires de France, Paris, 1981.
159. Vasile, Tarnavski, *Iudaismul*, Edit. Humanitas, București, 1995.
160. Idem, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Vechi*, Edit. Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1928.
161. Tedlock, Barbara, *Time and the Highland Maya*, Edit. II, Edit. University of New Mexico Press, Albuquerque, 1992.
162. Tor, Andrae, *Mohammed: The Man and his Faith*, Edit. Courier, Dover, 2012.
163. Tucci, Giuseppe, *The Religions of Tibet*, Edit. Berkeley, California, 1980.
164. Turner, Victor, *Ndembu Divination: Its Symbolism and Techniques*, Edit. Manchester University Press, Manchester, 1961.

165. Underhill, Evelyn, *Mysticism*, Edit. Avon, New York, 1961.
166. van der Leeuw, Gerardus, *Religion in Essence and Manifestation*, vol. 1, Edit. Harper&Row, Londra, 1938.
167. Vivante, Bella, *Womens's Roles in ancient civilization*, Edit. Greenwood Press, Connecticut, 1999.
168. von Hamack, Adolf, *What is Christianity?*, Edit. Philadelphia Fortress Press, Philadelphia, 1986 .
169. Wald, Henri, *Înțelesuri iudaice*, Edit. Hasefer, colecția Judaica, București, 1995.
170. Walker, Benjamin, *The Hindu World*, vol. 2, Edit. Praeger, New York, 1968.
171. Walpola, Rahula, *What the Buddha Taught*, Edit. Bedford, Troy, Michigan, 1967.
172. Walsh, Roger, *The Spirit of Shamanism*, Edit. Penguin Group, Los Angeles, 1990.
173. Watt, Montgomery, *Muhammad at Mecca*, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1953.
174. Idem, *Muhammad's Mecca: History in the Quran*, Edit. Routledge, Londra, 1988.
175. Idem, *Muhammad at Medina*, Oxford University Press, Oxford, 1956.
176. Weber, Max, *Ancient Judaism*, Edit. Mohr Siebeck, Tuebingen, 1952.
177. Idem, *The Sociology of Religion*, Edit. Beacon Press, Boston, 1993.
178. Idem, *On Charisma and Insitution Building. Selected Papers*, Chicago, University of Chicago Press, 1968.
179. Wilbert, Johannes, *Tobacco and Shamanism in South America*, Edit. New Haven, Connecticut, 1986.
180. Wilson, Bryan (Edit.), *Rationality*, Edit. Bryan Wilson, Oxford, 1970 .
181. Wilson, Godfrey, *The Analysis of Social Change Based on Observations in Central Africa*, Edit. Routledge, Londra, 1968.
182. Idem, *Prophecy and society in Ancient Israel*, Edit. Augsburg Fortress, Minneapolis, Minnesota, 1984.
183. Winkelman, Michael, *Shamanism: The Neural Ecology of Consciousness and Healing*, Edit. Westport, Connecticut, 2000.
184. Yamasachi, Gary, *John the Baptist in Life and Death. Audience orientated criticisim of Matthew's narrative*, Edit. Sheffield Academic Press, Sheffield, 1998.

185. Yang, Qing-kun, *Religion in Chinese Society: A Study of Contemporary Social Functions of Religion and Some of Their Historical Factors*, Edit. Berkeley University, Berkley, California, 1961.
186. Zaehner, R. C., *Zen, Drugs, and Mysticism*, Edit. University Press of America, New York, 1972.

Studii și articole

1. Achimescu Nicolae, *Cult și șamanism la populațiile tribale contemporane*, în „Revista Română de Bioetică”, vol. II, nr. 5, ianuarie-martie, 2004, pp. 6-15
2. Abrahamov Benyamin, *Ibn al Arab and Abu Yazid al Bistami*, în „Al-Qantara”, nr. XXXII 2, 2011, pp. 369-385.
3. Abrudan, Dumitru, *Creștinismul și mozaismul în perspectiva dialogului interreligios*, în „Mitropolia Ardealului”, Editura Andreiana, Sibiu, 1979, nr. 1-3, p.85.
4. *Idem*, *Mântuirea și sensul ei comunitar în scrierile profetice ale Vechiului Testament*, în “Studii Teologice”, nr. 1- 2, Edit. IBMBOR, București, 1975, p. 147.
5. *Idem*, *Profeții și rolul lor în istoria mântuirii*, în „Mitropolia Ardealului”, nr. 3-4, Editura Andreiana, Sibiu, 1983, p. 139.
6. Aguilar, Mario I., *Divination, Theology and Healing in an African Context*, în „Feminist Theology” nr. 7, Edit. Sage, California, 1994, pp.34-38.
7. Aune, David E., *Oracles*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 10, Farmington Hills, 2005, p. 6831.
8. Ascough, Richard, *1 Corinthians*, în „The New Interpreters Bible”, Edit. Abingdon Press, Nashville, p. 958.
9. Baer, Gerhard, *An Ayahuasca Ceremony among the Matsigenka (Eastern Peru)*, în „Zeitschrift für Ethnologie”, nr. 99/1974, Edit. **Dietrich Reimer Verlag**, Berlin, pp. 63-80.
10. Belayche, Nicole și Jorg, Rupke, *Divination et révélation dans les mondes grec et romain*, în „Revue de l’Histoire de Religion”, nr. 2/ 2007, Edit. Armand Colin, Paris, p. 139.

11. Bohannon, Paul, *Tiv Divination*, în „Studies in Social Anthropology”, Edit. Oxford, Clarendon, 1975, p. 152
12. Borgman, Erik, *Edward Schillebeeckx's Reflections on the Sacraments*, în “Concilium”, nr. 1-2012, Edit. Canterbury Press, Londra, p. 18
13. Bourguignon, Erika, *The Self, the Behavioral Environment, and the Theory of Spirit Possession*, în „Context and Meaning in Cultural Anthropology”, Edit. Free Press, New York, 1965, pp. 39-60.
14. Breyfogle, Caroline M., *The Religious Status of Woman in the Old Testament*, “The Biblical World”, Vol. 35, Nr. 6/1910, Edit. The University of Chicago Press, Chicago.
15. Brownlee, William, *A Comparison of the Covenanters of the Dead Sea Scrolls with Pre-Christian Jewish Sects*, în „American Schools of Oriental Research”, Edit. ASOR Publishing, Boston, 1950, pp. 49-72.
16. Brownlee, W., *John the Baptist in the New Light of Ancient Scrolls*, în „The Scrolls and the New Testament”, Krister Slendahl (Ed.), New York, Edit. Harper & Brothers, 1957, pp. 33-53.
17. Burkert, Walter, *Olbia and Apollo of Didyma*, în „Apollo: Origins and Influences”, Jon Solomon (Ed.), Edit. University of Arizona, Tucson, 1994, pp. 49-60.
18. Buss, Martin J., *The Psalms of Asaph and Korah*, în „Journal of Biblical Literature”, Vol. 82, No. 4/1963, Edit. The Society of Biblical Literature, Washington, pp. 382-392.
19. Cagni, Luigi, *Religia Mesopotamiei*, în „Istoria Religiilor. Religiile antice”, Giovanni Filoramo (coord.), vol. 1, Edit. Polirom, 2008, p. 167.
20. Campamile, Enrico, *Religia germanilor*, în „Istoria Religiilor. Religiile antice”, Filoramo (coord.), vol. I, Edit. Polirom, 2008, p. 634.
21. Canney, Maurice A., *The Use of Sand in Magic and Religion*, în “Man”, Vol. 26/1926, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, pp. 32-35.
22. Carpenter, David, *Ispiration*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Ed.), Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, Vol. 7, p. 4509.
23. Carus, Paul, *The oracol of Yahveh: The Urim and Thummin, the Ephod, and the Breastplate of Judgement*, în “The Monist”, Vol. 17, Nr. 3/iulie 1907, Edit. Hegeler Institute, Buffalo, New York, p. 366.

24. Cerri, Giovanni, *Parmenides*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 10, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 6691.
25. Chavannes, *Compendium de la religion du Buddha de Lumiere*, Mani, în „Journal asiatique”, 1913, Edit. Societe asiatique, Paris, pp. 105-116.
26. Chialda, Mircea, *Raportul dintre Vechiul și Noul Testament*, în „Revista BOR”, Edit. IBMBOR, București, nr 5/1995, p. 543.
27. Collins, Derek, *Mapping the entrails: The practice of greek hepatoscopy*, în „American Journal of Philology”, Edit. Johns Hopkins University Press, Baltimore, nr. 129/2008, p. 325.
28. Crapanzano, Vincent, *Spirit Possesion*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Ed.), vol. 13, Edit. Thomson Gale, 2005, p. 8688.
29. Davis, David, *Divination in the Bible*, în „Jewish Bible Quarterly”, nr. 2/2002, Edit. Jewish Bible Association, Ierusalim, p. 121.
30. Davis, S., *Divining Bowls. Their uses and origin, some african exemples and parallels from the ancient world*, în „Man”, Vol. 55/1955, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, 32-35 pp. 132-135.
31. de Groot, J. M., *The Religious System of China*, Taipei, 1967, în „The Priesthood of Animism”, pp. 11-87.
32. Dessoir, Max, *The magic mirror*, în “The Monist”, Vol. 1, No. 1/1890, Edit. Hegeler Institute, Buffalo, New York, p. 89-91.
33. Detienne, M., *De la catalepsie a l'immortalite de l'ame*, în „La Nouvelle Clío”, nr. 10/1958, Bruxelles, Edit. Henri Gregoire, pp. 123-135.
34. Dobkin, Marlene, *Fortune's Malice: Divination, Psychotherapy, and Folk Medicine in Peru*, în „Journal of American Folklore”, Edit. American Folklore Society, Columbus, Ohio, 82/1969, pp.132-141.
35. Dodds, E. R, *The Astral Body în Neoplatonism*, în „Produs, The Elements of Theology”, Edit. Oxford University Press, Oxford, 1963, p. 315.
36. Driberg, J. H., *Divination by Pebbles*, în „Man”, Vol. 33/1933, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, pp. 7-9.
37. Donadonni, Sergio, *Religia Egipteană*, în „Istoria Religiilor. Religiile antice”, Giovanni Filoramo (ed.) vol. 1, Edit. Polirom, 2008, p.102.

38. Edouard, M., Pelliot, Paul, *Un traite manicheen retrouve en Chine*, în "Journal asiatique", Edit. Societe asiatique, Paris, 1911, pp. 499-617.
39. Eliade, Mircea, *Shamanism. An overview*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), vol. 12, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 8269.
40. Fecioru, Dumitru, *Scrierile Părinților Apostolici*, în „Părinți și Scriitori Bisericești”, Ediția a II-a, Ed. IBMBOR, București, 1995, p. 188-208.
41. Foote, Theodore C., *The Ephod*, în “Journal of Biblical Literature”, Vol. 21, Nr. 1/1902, Edit. The Society of Biblical Literature, Chicago, p. 8.
42. Foster, E., *Divination with an Egg*, în „The Journal of American Folklore”, Vol. 6, Nr. 21/1893, Edit. American Folklore Society, Columbus, Ohio, p. 146.
43. Frecska, Ede, Kulcsar, Zsuzsanna, *Social Bonding in the Modulation of the Physiology of Ritual Trance*, în „Ethos”, nr.1/1989, Edit. Sunday Publishing, Londra ,pp. 70-87.
44. Freedman, Maurice, *Geomancy*, în „Proceedings of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland”, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, 1968 , pp. 5-15.
45. Furst, Peter T., *South American Shamanism*, în „Encyclopedia of Religion, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 12, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 8290.
46. Gasparo, Giulia Sfamini, *Religiile lumii elenistice*, în „Istoria Religiilor. Religiile antice”, Giovanni Filoramo (coord.), vol. 1, Edit. Polirom, 2008, p. 424.
47. Gill, Sam D., *North American Shamanism*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 12, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 8287.
48. Gnoili, Gherardo, *Introduzione generale. Il Manicheismo*, în „Mani e il Manicheismo”, vol. 1, Milano, Edit. Monfatori, Milano, 2003, pp 11- 57.
49. Idem, *Manicheism*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 8, Edit. Thomson Gale, 2005, p. 5650.
50. Grant, Elihu, *Deborah's Oracle*, „The American Journal of Semitic Languages and Literatures”, Vol. 36, Nr. 4/1920, Edit. University of Chicago Press, Chicago, p. 296.
51. Grottanelli, C., *Healers and Saviours of the Eastern Mediterranean in Pre-Classical Times*, în „ACISCO”, Edit. Brill, Leiden, pp. 649-670.
52. Handy, Sara M., *Divination with the Sifter*, „The Journal of American Folklore”, Vol. 5, Nr. 16/1892, Edit. American Folklore Society, Columbus, Ohio, p. 63.

53. Harbin, Michael A., *The Urim and Thummim: A Means of Revelation in Ancient Israel*, în „Journal of the Evangelical Theological Society”, Edit. Evangelical Theological Society Press, Louisville, nr. 3/1999, p. 492.
54. Hastings, James (edit), *Divination*, în „Encyclopedia of Religion and Ethics”, vol 4, Edit. T&T Clark, Edinburgh, 1911.
55. Idem, *Sun, Moon, and Stars*, în „Encyclopedia of Religion and Ethics”, Edit. T&T Clark, Edinburgh, vol. 12/1921.
56. Hodgson, Marshall, *Muhammad's Challenge*, în „The Venture of Islam: Conscience and History in a World Civilization”, vol. 1, Edit. Chicago University Press, Chicago, 1974, pp. 146-187.
57. Honko, Lauri, *Role-Taking of the Shaman*, în „Temenos”, nr. 4/1969, Edit. Berghahn Books, New York, pp. 26-55.
58. Huffman, Ray, *Nuer Customs and Folklore*, în „Man”, Vol. 33/1933, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, p. 66.
59. Hultkrantz, Ake, *A Definition of Shamanism*, în „Temenos” nr. 9/1973, Edit. Berghahn Books, New York, pp. 25-37.
60. Idem, *Spirit Lodge, a North American Shamanistic Seance*, în „Studies in Shamanism”, Edit. Almqvist & Wiksell, Stockholm, 1962, pp. 32-68.
61. Inge, W. R., *Ecstasy*, în „Encyclopaedia of Religion and Ethics”, James Hastings (Edit.), vol. 5. Edinburgh, 1912, p. 158.
62. Jaillard, Dominique, *Plutarque et la divination: la piété d'un prêtre philosophe*, în „Revue de l'histoire des religions”, nr. 2/2007, Edit. Armand Colin, Paris, pp. 149-169.
63. Jastrow, Morris Jr., *Months and Days in Babylonian-Assyrian Astrology*, în „The American Journal of Semitic Languages and Literatures”, Edit. The University of Chicago, Chicago, Vol. 26, Nr. 3/1910, p. 151-155.
64. Idem, *The Sign and Name for Planet in Babylonian*, în „Proceedings of the American Philosophical Society”, Edit. American Philosophical Society, Philadelphia, Pensilvania, Vol. 47/1908, pp. 141-156.
65. Johnston, Sarah Iles, *Divination. Greek and Roman*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 11, Edit. Thomson Gale, 2005, p. 2376.

66. Jolivet, R., M. Jourion, *Six traites anti-manicheens*, în „Oeuvres de Saint Augustin”, vol. 17, Edit. Payot, Paris, 1961.
67. Jones, Rex L., *Shamanism in South Asia: A Preliminary Survey*, în „History of Religions”, nr.7/1968, Edit. University of Chicago Press, Chicago, pp. 330-347.
68. Kilian, Edward A., *Observations on the Divining-Rod*, în “Transactions of the Annual Meetings of the Kansas Academy of Science”, Vol. 11/1888, Edit. Kansas Academy of Science, Kansas, pp. 114-115.
69. Klimkeit, Joachim, *Jesus, Mani and Buddha as Physicians in the Texts of the Silk Road*, în „La Persia e l'Asia Centrale. Da Alessandro al X secolo”, Roma, 1996, pp. 589-595.
70. Kluckhohn, Clyde, Wyman, Leland, *An Introduction to Navaho Chant Practice*, în „American Anthropological Association”, Lancaster, Pensilvania, nr.53, 1940, p.175.
71. Kurt, Rudolf, *Maniheismul*, în „Istoria Religiilor. Religiile antice”, Giovanni Filoramo (coord.), vol. I, Edit. Polirom, 2008, p. 49.
72. La Barre, Weston, *Old and New World Narcotics: A Statistical Question and an Ethnological Reply*, în „Economic Botany”, Edit. New York Botanical Garden Press, New York, nr. 24/1970, pp. 73-80.
73. Labarbe, Jules, *Du bon usage de l'oracle de Delphes*, în „Kernos”, nr. 7/1994, Edit. Presses Universitaires de Liege, Liege, pp. 219-230.
74. Langdon, Stephen, *An Assyrian Grammatical Treatise on an Omen Tablet*, în „Journal of the American Oriental Society”, Edit. Columbia University, New York, Vol. 27/1906, p. 93.
75. Laughlin, Charles, *Body, Brain, and Behavior: The Neuroanthropology of the Body Image*, în „Anthropology of Consciousness”, Edit. Society for the Anthropology of Consciousness, Chicago, nr.2-3/1997, pp. 49-68.
76. Lindquist, Galina, *Neoshamanism*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 12, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 8294.
77. MacQueen, Graeme, *Inspired Speech in Early Mahayana Buddhism*, în „Religion”, Tübingen, Edit. Mohr Siebeck, nr. 11/ 1981, pp. 303-319 și nr. 12/ 1982, pp. 49-65.
78. Mandell, Arnold, *Toward a Psychobiology of Transcendence: God in the Brain*, în „Psychobiology of Consciousness”, Julian M. Davidson, Richard Davidson J. (ed.), Edit. Plenum, New York, 1980, pp. 379-464.

79. Meuli, Karl, *Scytica*, în „Hermes”, 70/1935, pp. 121-176.
80. Middleton, John, *Magic: Theoris of Magic*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol.8, Edit.Thomson Gale, 2005, p.5568.
81. Mikhailovski, V. M., *Shamanism in Siberia and European Russia*, în „Journal of the Anthropological Institute of Great Britain and Ireland”, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, nr. 24/1985, pp. 126-158.
82. Moore, Michael, *Assyrian prophecies-references to Prophecy in neo-assyrian sources*, „The Catholic Biblical Quarterly”, Edit. The Catholic University of America, Washington, nr. 3/1999, p. 551.
83. Mujais, Salim, *The future of the realm. Medicine and divination in ancient Syro-Mesopotamya*, în „American Journal of Nephrology”, New York, nr. 2/1992, p. 135.
84. Nash, June, *Divination*, în “The Florida Anthropologist”, Vol. 31-32, Edit. Florida Anthropological Society, Jacksonville, Florida, 1978, p.60
85. Neaga, Nicolae, *Profetul Ieremia în fața vremii*, în „Biserica și problemele vieții”, Edit. Dacia Traiană, Sibiu, 1946-1947, p. 3.
86. Nissinen, Martti, *References to Prophecy in neo-assyrian sources*, în „State of Assyria Studies”, Edit. Helsinky University Press, Helsinky, p. 168.
87. Nobdell, P. A., *Old Testament Word-Studies. Idols and Images*, în “The Old Testament Student”, Edit. The University of Chicago Press, Chicago, Nr. 8/1889, pp. 296-301.
88. Noja, Sergio, *Mohamed*, în „Istoria Religiilor”, Giovanni Filoramo (coord.), vol. IV, Edit. Polirom, 2008, p. 123.
89. Noll, Richard, *Mental Imagery Cultivation as a Cultural Phenomenon: The Role of Visions in Shamanism*, în „Current Anthropology”, Edit. The University of Chicago Press, Chicago, nr. 26/1985, pp.443-451.
90. Orlov, Andrei, *The Enoh- Metatron Tradition*, “Texts and studies in Ancient Judaism”, Edit. Mohr Siebeck, Tuebingen, 2004, p. 28.
91. Park, George K., *Divination and its Social Contexts*, în “ The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland”, Vol.93, Nr. 2/1963, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, pp. 195-209.
92. Idem, *Divination*, în „The Encyclopaedia Britannica”, Edit. William Benton, Marea Britanie, 1974, p. 917.

93. Parpola, Simo, *Assyrian Prophecies*, în „State Archives of Assyria”, Edit. Helsinki University Press, Helsinki, 1997, p. 15.
94. Piras, Andrea, *Mani* , în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 8, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 5647.
95. Pullen, C. Z., *A Rhyme for Divination by Means of Apple-Seeds*, “The Journal of American Folklore”, Edit. American Folklore Society, Columbus, Ohio, Vol. 2, Nr. 4/1889.
96. Prince, J. Dyneley, *A Study of the Assyro-Babylonian Words Relating to Sacrifice*, în „Journal of Biblical Literature”, Edit. Society of Biblical Literature, Washington, Vol. 26, No. 1/1907, p. 54-61.
97. Prince, Raymond, *The Endorphins: A Review for Psychological Anthropologists*, în „Ethos”, , Edit. Sunday Publishing, Londra, nr. 4/1982, pp. 299-302.
98. Putnam, P. T. L., *Akamba divination*, în “Man”, Edit. Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, Londra, 1930.
99. Rahman, Fazlur, *Muhammad*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), vol. VII, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, pp. 4560-4577.
100. Ries, Julien, *Introduction aux etudes manicheennes*, în „Ephemerides Theologicae Lovanienses”, Edit. G. van Belle, Louvain, nr.33, 1957, pp. 453-482, nr. 35, 1959, pp. 362-409.
101. Rochberg, Francesca, *Personifications and metaphores in Babilonian celestial omnia*, în „Journal of American Society”, Edit. American Society Press, Washington, nr. 3/1996, p. 475.
102. Roventă, H., *Despre Inspirația Sfintei Scripturi*, în “Studii Teologice”, Edit. IBMBOR, București, 1931, nr. 4, p. 74.
103. Sârbu, C., *Iisus Hristos ca suprem profet*, în „Mitropolia Banatului”, Timișoara, 1974, nr.1-3, p. 19.
104. Savage-Smith, Emilie, *Magic and Divination in ancient Palestine and Siria*, în „Medical History”, Edit. Cambridge University Press, Cambridge, nr. 2/1998, p. 262.
105. Schimmel, Annemarie, *Wahy, ilham, and shath*, în „Shorter Encyclopaedia of Islam”, H. Gibb, J. H. Kramers (coord.), Edit. Brill, Leiden, 1974.

106. Sharma, Arvind, *Ecstasy*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, vol. IV, p.2678.
107. Shepard, Gerald T., Herbrechtsmeier, William.E., *Profetism-an overview*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 11, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 7424.
108. Siikala, Anna-Leena, *Siberian and Inner Asian shamanism*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (coord.), Edit. II, vol. 12, Edit. Thomson Gale, 2005, p. 8281.
109. Skjasrvo, Oktor, *Bardesanes*, în “Encyclopedia Iranica” III, Edit. Ehsan Yarshater, Londra, 1989.
110. Stewart, Kenneth M., *Spirit Possession in Native America*, în „Southwestern Journal of Anthropology”, , Edit. University of New Mexico, Albuquerque, nr. 2/1946, pp. 323-339.
111. Suarez de la Torre, Emilio, *Sibylles, mantique inspiree et collections oraculaires*, în „Kernos”, , Edit. Presses Universitaires de Liege, Liege, nr. 7/1994, pp. 179-205.
112. Swanson, Guy, *The Search for a Guardian Spirit: The Process of Empowerment in Simpler Societies*, în „Ethnology”, Edit. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, nr. 12/1973, pp. 359-378.
113. Sweeney, Marvin A, *Prophets and Prophecy in the Ancient Near East*, “Journal of Biblical Literature”, Edit. The Society of Biblical Literature, Chicago, nr. 124/2005, p. 155.
114. Tedlock, Barbara, *Divination as a way of knowing : embodiment, visualisation, narrative and interpretation*, în „Folklore”, Edit. Taylor & Francis, Abington, Oxfordshire, Marea Britanie, nr.112/2001, p.189.
115. Turner, Victor, *Religious Specialists: Anthropological Study*, în “International Encyclopedia of the Social Sciences”, Edit. David L. Sills, New York, vol. 13/1968, Edit. Macmillan, New York, pp. 437-444.
116. Vaschide N. , H. Piéron, *Profetic dreams in greek and roman antiquity*, în „The Monist”, Vol. 11, Nr. 2/1901, Edit. Hegeler Institute, Buffalo, New York, p. 167.
117. Waldner, Katharina, *Les martyrs comme prophètes. Divination et martyre dans le discours chrétien des Ier et IIe siècles*, “Revue de l’histoire des religions”, Edit. Armand Colin, Paris, nr. 2, 2007, pp. 205-209.

118. Westermarck, I.E, *Sand and Magic*, în “Harvard African Studies”, Edit. Harvard University, nr. 1/1917, Massachusetts, nr. 1/1917, p. 14.
119. Idem, *The History of Human Marriage*, în “Folklore”, nr. 5/1921, Edit. Taylor & Francis, Abington, Oxfordshire, Marea Britanie, p. 245.
120. Wilbert, Johannes, *The House of the Swallow-Tailed Kite: Warao Myth and the Art of Thinking in Images*, în „Animal Myths and Metaphors in South America”, Gary Urton (ed), Salt Lake City, 1986, Edit. University of Utah Press, Salt Lake City, pp. 145-182.
121. Wilson, Robert R., *Biblical Prophecy*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Ed.), vol. 4, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 7430.
122. Wink, Walter, *John the baptist*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Ed.), vol. 7, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 4942.
123. Winkelman, Michael, *Shamanism and Cognitive Evolution*, în „Cambridge Archaeological Journal”, Edit. Cambridge University Press, Cambridge, nr. 1/2002, pp. 71-101.
124. Idem, *Shamanism*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Ed.), vol. 12, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 8275.
125. Witton, Davies T., *Magic, Divination, and Demonology among the Semites*, în “The American Journal of Semitic Languages and Literatures”, Vol. 14, Nr. 4, Edit. The University of Chicago, Chicago, p. 242.
126. Yarshater, Ehsan (ed.), *Manichaeism and Its Iranian Background*, în „The Cambridge History of Iran”, vol. 3, Edit. Cambridge University, Cambridge, 1983, pp. 965-990.
127. Zeusse, Evan M., *Divination*, în „Encyclopedia of Religion”, Lindsay Jones (Edit.), vol. 4, Edit. Thomson Gale, Farmington Hills, 2005, p. 2369.

Site-uri de specialitate

1. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/252727/al-Hallaj>
2. <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/537449/Shabbetai-Tzevi>
3. <http://www.crestinortodox.ro/istoria-bisericii/istoria-bisericii-primele-trei-secole/montanismul-hiliasmul-70589.html>

4. <http://dexonline.ro/definitie/extaz>
5. <http://www.doxologia.ro/vietile-sfintilor/martiriul-sfantului-policarp-episcopul-smirnei?page=0,3>
6. <http://www.endocrinologie-cluj.ro/ro/afectiuni-endocrine/hipotalamus/hipotalamus-generalitati/>
7. <http://www.iranicaonline.org/articles/bardesianes-syr>
8. <http://www.sacred-texts.com/ane/blc/index.htm>
9. <http://www.sacred-texts.com/egy/ema/index.htm>
10. <http://en.wikipedia.org/wiki/Astragalomancy>
11. <http://en.wikipedia.org/wiki/Bonaventure>
12. http://en.wikipedia.org/wiki/Carl_Jung#Psychology_of_religion
13. http://en.wikipedia.org/wiki/Dinka_people#Cultural_and_religious_beliefs
14. <http://en.wikipedia.org/wiki/Sei%C3%B0r>
15. https://en.wikipedia.org/wiki/Sweat_lodge
16. http://en.wikipedia.org/wiki/Rabindranath_Tagore